

Milan Dekleva: *V živi zob*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2003.

Nova pesniška zbirka Milana Dekleve je sestavljena iz sedmih ciklov, vsak izmed njih pa iz sedmih pesmi. Kompozicija, v kateri kot urejevalni princip dvakrat nastopi v srednjem veku izredno čislano, t. i. popolno število, je vsaj na videz v nasprotju s stanjem sveta, kot ga opisuje Dekleva. Iz njegovih prejšnjih knjig smo že navajeni, da v svoj pesniški besednjak sprejema besede filozofa Martina Heideggerja, zato obnovimo na kratko: odkar so svet zapustili bogovi, v njem vlada praznina. Človek je svoboden, vendar boleče občuti prepuščenost samemu sebi. Zapisan je smrti, zato ga je strah; iz strahu pred minljivostjo izvira njegovo temeljno razpoloženje – tesnoba.

Dekleva je v jedro svoje nove zbirke postavil človekovo odgovornost, da spozna in spremeni samega sebe. "Iskati proti sebi" ne pomeni samo napredovati proti samospoznanju, ampak tudi nasprotovati nekaterim svojim lastnostim. Treba je vrtati vase, "v živi zob", kar je seveda boleče, toda "tak je smisel biti". Z natančnostjo kirurga je treba poiskati svoje šibke točke, da bi jih lahko odstranili. Sokrat je verjel, da človek, ki spozna dobro, ne more ravnati slabo. Deklevov lirski subjekt prihaja iz obnebjaja, ki je določeno s krščanstvom, zato je njegov položaj bolj zapleten, praktična moč njegovega spoznanja pa omejena. Nasprotnik, s katerim se spoprijema, ni neko abstraktno, zunanje zlo, ampak njegova lastna, podedovana grešna narava. Zlo, ki si je nadelo masko greha, bi bilo načeloma mogoče premagati z Božjo milostjo, vendar je Bog odsoten. Ko lirski subjekt priznava svojo nemoč, da bi postal boljši, posredno sporoča, kaj je kljub osamelosti in zapuščenosti njegov cilj. Med vrsticami je mogoče razbrati, da se strinja s še zmeraj neuresničeno revolucionarno zahtevo, ki jo je na začetku prejšnjega stoletja zapisal Reiner Maria Rilke: "Svoje življenje moraš spremeniti."

Rilkejev verz govori o odgovornosti posameznika, vendar pesnik ne daje podrobnih navodil, kako spremeniti življenje, da bi človek postal podoben antičnemu bogu. Tudi Dekleva ne govori naravnost, kako ubežati iz krempljev zla in postati boljši, toda njegovo priporočilo je vseeno mogoče strniti v besedi, ki sta znani iz različnih religioznih tradicij: ljubezen in sočutje. Zlo je sicer "mogočen sistem" in "srce le kanarček", torej nekaj zelo nebogljenega, vendar to ne pomeni, da pesem srca ne more zmagati. "Drobiž (lahko) / preživi stoletne noči / in se vrne s sunkom, vzgibom časa." Kdaj se bo to zgodilo? Ali se morda že dogaja? Zdi se, da je Dekleva prav v današnjem času prepoznal znamenje preobrata, saj pravi: "Vrača se čut za ogroženost vsega." Razlog, da prihaja do spremembe, človeštvu nikakor ni v čast: "Grobišča so večja od knjižnic." Neodvisno od Deklevove zbirke je mogoče reči, da je v današnjem svetu ena redkih razveseljivih stvari to, da so poročila o novi, širši zavesti, ki je sposobna empatije, vse pogostejša in prihajajo iz različnih smeri, tudi iz znanosti, ki se polagoma odreka čistemu racionalizmu in priznava moč čustev.

Ljubezen je v svetu Deklevove zbirke priporočeno zdravilo za bolečino, strah in tesnobo, zato ne preseneča, da o njej govori precej pesmi. Ljubezen prežema vse bivajoče in se kaže na različne načine: kamen in nebo sta si v oporo, škržat ljubkuje Sonce, breze in bresti se pariyo s svetlobo, z božanjem si strah pred smrtjo preganjata ljubimca. Lirski subjekt o sebi pravi, da je "trubadur z notesnikom", vendar svoje podobe ne idealizira, nasprotno, z neskajenim užitkom opisuje svojo nemoč pred predmetom poželenja ("Dobo vseh radosti bleščiš / jaz pa ne morem k tebi") in brez predsodka omenja nezvestobo dlani, ki prebira vršičke dojk. Ljubezen ni poduhovljeno čustvo, ampak zelo čutna bližina. Pesem *Čriček in tišina* je med najbolj radoživimi, ker ne govori samo o razliki med užitkom ženske in moškega, ampak tudi o viru pesniškega navdiha. Metaforični čriček seveda poje samo v njenih ustih, kajti že grški videc Teirezias je vedel, komu v sporu med boginjo in bogom prisoditi prvenstvo – pa čeprav za ceno slepote. Ni čudno, da Dekleva med pesniki, ki so bili usodno odvisni od svojih žensk, omenja poleg Danteja in Petrarce tudi Orfeja.

Giambatista Vico je v svojih razmišljanjih o dobah domišljije in razuma zapisal, da pesnik in metafizik nista združljiva v eni osebi. Da je to mogoče, med slovenskimi pesniki dokazuje zlasti Gregor Strniša. V slovensko poezijo je vpeljal idejo o časovno-prostorski povezanosti vsega, kar je kdaj bilo, je in bo. Plastično jo je ponazoril s podobo ogromne živali, ki ima rep v predkambriju in glavo nekje v še bolj oddaljeni prihodnosti. Nekatere Deklevove pesmi iz zbirke *V živi zob* je mogoče razumeti tako, da si čas predstavljamo podobno. V pesmi *Nebo in kamen* lirski subjekt obnavlja biblijsko pripoved o nastanku sveta (Bog je najprej ustvaril nebo, potem zemljo), vendar s pomembno razliko, ki je ni mogoče razumeti v okviru običajnega dožemanja časa. Verz "Nebo in kamen ponavljata mojo / zgodbo" morda sugerira predstavo o drugačnem poteku dogodkov, kot smo vajeni (kajti "jaz" je v tej različici starejši od sveta,

čepprav ni Bog); zdi pa se, da v pesmi ne gre za samovoljno določanje novega časovnega zaporedja. Če se odrečemo linearni, pa tudi ciklični predstavi časa, lahko razumemo, da se vse, kar se je zgodilo, dogaja "zdaj", v telesu Strniševe ogromne živali. To je razlog, da nebo in zemlja, ko ta trenutek nastajata, metaforično ponavljata mojo zgodbo. Zgodba ni vesela, saj gre v njej samo za dajanje, ne pa tudi za prejemanje ljubezni. Dekleva je svojo kozmogonijo z dodatkom zgodovine človeških miselnih zablod razgrnil v ciklu s podnaslovom *Esej o očeh*. Podoba oči ima v njem drugačne pomene kot v Strniševi knjigi *Oko*, zdi pa se, da je ohranjena ideja o sočasnosti. Strniševsko oko je simbol za razširjeno zavest, ki vidi časovno-prostorsko povezanost vsega v vesolju. Medtem ko imajo tako oko samo izjemni posamezniki, Deklevove oči pripadajo bodisi navadnemu smrtniku ali nečemu presežnemu. V zadnjem primeru si zlahka predstavljamo, da gre za oči Strniševe živali, ki si ogleduje celice svojega ogromnega organizma.

Poezija iz zbirke *V živi zob* je težko razumljiva, temna, nelogična, skratka moderna. To ne pomeni, da se odreka smislu in prepušča jezikovnim igram. Nasprotno, nadaljuje tradicijo tistih temnih pesnikov, ki so s paradoksi, aluzijami in metaforami nastopili proti racionalizmu, ker mu ni uspelo uresničiti obljube, da bo spravil svet v red. Da bi razum vstopil v razvejano miselno konstrukcijo Deklevove zbirke, mora najprej priznati svojo nemoč. Z nekaj ponižnosti mu bo morda uspelo razvozlati namige o igri, v katero smo ujeti, in o pomenu ljubezni, sočutja in mira. Če bi bili nauki izrečeni bolj preprosto, bi jih zlahka preslišal.